

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-20>

УДК 659.235:631

ДОРАДЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ МУЛЬТИФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ

AGRICULTURAL EXTENSION IN THE CONTEXT OF THE MULTIFUNCTIONALITY OF SMALL AGRIBUSINESS

Кононенко Леся Віталіївнакандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>**Зайченко Володимир Васильович**доктор економічних наук, професор,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9523-1220>**Kononenko Lesia**

Kherson State Agrarian and Economic University

Zaichenko Volodymyr

Central Ukrainian National Technical University

У статті досліджено сучасний стан дорадчої діяльності в Україні у контексті мультифункціональності малого агробізнесу та визначено перспективи його розвитку. Зазначено, що малі агропідприємства виконують не лише виробничі, а й суспільно значущі функції: забезпечують збереження сільських територій; біорізноманіття; сприяють підвищенню рівня і якості життя сільських мешканців тощо. Акцентовано увагу на тенденції сьогодення щодо переходу від парадигми традиційного сільського господарства до парадигми мультифункціональності. Проаналізовано структуру дорадчих послуг. Обґрунтовано необхідність розширення переліку дорадчих послуг у контексті мультифункціональності агробізнесу для охоплення ширшого спектру діяльності. Запропоновано залучення науково-педагогічних працівників з метою розширення напрямів дорадчих послуг і для забезпечення комплексності підходу. Акцентовано увагу на важливості оптимізації дорадчої діяльності для підтримки малих агропідприємств та забезпечення сталого сільського розвитку.

Ключові слова: дорадництво, консультування, сільське господарство, сільські території, сталий розвиток.

The article analyzes the current state of agricultural extension in Ukraine in the context of multifunctionality of small agribusiness and identifies the prospects for its development. It is emphasized that small agricultural enterprises play a much greater role than just the production of agricultural products. They perform a number of important socially significant functions that are critical for the sustainable development of rural areas and the preservation of national identity. These functions include: ensuring the preservation of rural areas as an important element of the national space and cultural heritage; supporting biodiversity, which contributes to the preservation of natural ecosystems and landscapes; and contributing to the improvement of the standard of living and quality of life of rural residents by creating jobs, providing social infrastructure and activating local communities. It is noted that small agricultural enterprises are the basis of socio-economic stability of rural regions and play a key role in ensuring the realization of the goals of rural sustainable development. The article focuses on an important current trend – the transition from the traditional paradigm is recognized as an economically viable alternative, primarily for small agricultural producers. The transition to a multifunctional paradigm is not only economically feasible but also a socially responsible step that contributes to the sustainable development of rural areas. The author analyzes the structure of agricultural extension in Ukraine and reveals the insufficiency of their focus on supporting the multifunctionality of small agribusiness. The necessity of expanding the areas of agricultural extension in the context of multifunctionality of agribusiness to expand the range of activities is substantiated. It is noted that at present, agricultural extension should cover not only agricultural production, but also other areas, such as rural tourism, excursions, tastings, organization of master

classes, etc. It is proposed to involve research and teaching staff of higher education institutions in order to expand the areas of agricultural extension and to ensure a comprehensive approach. It is noted that the directions for further research are scientific substantiation, organizational and methodological support of agricultural extension in the context of financial market development.

Keywords: agricultural extension, consulting, agriculture, rural areas, sustainable development.

Постановка проблеми. Загальною тенденцією сьогодення є перехід від парадигми традиційного сільського господарства до парадигми мультифункціональності, яка натеper визнається як економічно вигідна альтернатива насамперед для малих агровиробників [7]. Мультифункціональність малого агробізнесу дозволяє не тільки диверсифікувати діяльність підприємств (отримувати прибуток з різних видів діяльності), а і створюють умови щодо збереження та розвитку сільських територій, сприяють створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та збереженню культурної спадщини. Мультифункціональність малого агробізнесу уможливує доступ сільських жителів до різних послуг, можливостей для навчання та відпочинку, що сприяє підвищенню рівня і якості їх життя. Крім того, мультифункціональність малого агробізнесу сприяє підвищенню конкурентоспроможності, що забезпечується його здатністю адаптуватися до змін, що, у свою чергу, робить мультифункціональний агробізнес більш інвестиційно привабливим. Проте самостійно скористатися перевагами мультифункціональності підприємства малого агробізнесу здебільшого не можуть, що обумовлює доцільність їх співпраці із дорадчими службами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дорадництва тривалий час знаходиться у центрі уваги як закордонних так і вітчизняних науковців. Найбільша кількість досліджень за останні роки спрямована на проблематику впливу впровадження і використання цифрових технологій, у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), на дорадчі послуги, що знайшло відображення у працях Nyarko D. A. та Kozári J. [13], Steinke J., Van Etten J., Müller A., Ortiz-Crespo B., van de Gevel J., Silvestri S., Priebe J. [14], Ma W., McKay A., Rahut D. B., Sonobe T. [11], Саяпін С. [5] і багатьох інших.

Щодо проблематики мультифункціональності сільського господарства, то сьогодні нею займається досить велике коло закордонних і вітчизняних вчених. Так, праці Hodbod J., Barreteau O., Allen C., Magda D. спрямовані на дослідження адаптивного управління з

метою забезпечення мультифункціональності сільського господарства [9]. Дослідження Zinchuk T., Kutsmus N., Prokopchuk O., Lagodiienko V., Nych T., Naumko Y. [16] присвячені питанням мультифункціональності сільського господарства в умовах кризи глобалізації. Сергієнко О. досліджує питання маркетингової підтримки розвитку мультифункціональних підприємств в Україні з використанням методу підходу за допомогою маркетплейсів [6]. Проте, віддаючи належне здобуткам цих науковців, проблематика дорадчої діяльності у контексті мультифункціональності малого агробізнесу потребує подальших досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану дорадчої діяльності у контексті мультифункціональності малого агробізнесу та визначенні перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливість сільського господарства для України обумовлено насамперед тим, що аграрний сектор це не тільки важлива складова виробництва продовольства, а і 87% території країни [16], які потребують відповідного збереження та розвитку, що забезпечується насамперед малим агробізнесом, який виконує низку функцій, які виходять далеко за межі економічної діяльності. Характерною рисою аграрного сектору є те, що значна частина його діяльності, хоча і є потенційно економічно витратною, має цінність для суспільства.

Специфіка функціонування малих агропідприємств полягає у тому, що основна мета їх діяльності – це не лише отримання прибутку, а насамперед реалізація значно ширшого спектру функцій, що безпосередньо впливають на соціальну та екологічну складові, чим сприяють забезпеченню реалізації цілей сталого сільського розвитку.

В Україні більшість підприємств агробізнесу представлена малими підприємствами [4]. Малі агропідприємства є селозберігаючою моделлю (rural saving model) ведення бізнесу та саме вони забезпечують комплексний сталий розвиток сільських територій і збереження сільської поселенської мережі [3; 14]. Малі сільськогосподарські під-

приємства часто спеціалізуються на вирощуванні різних культур, у тому числі традиційних та місцевих, що сприяє збереженню біорізноманіття; ці підприємства, як правило, орієнтовані на забезпечення потреб місцевих громад, що зменшує залежність від імпорту та сприяє стабільності продовольчого забезпечення регіону, створенню робочих місць у сільській місцевості та підвищує рівень життя сільського населення. Загальна частка малих агропідприємств складає більше 80% у світі [12] і більше 90% в Україні [4]. Однак саме ці підприємства мають суттєві проблеми з матеріально-технічним, кадровим забезпеченням, підвищеною собівартістю продукції, відсутністю ринків збуту тощо [10]. Загальносвітовою практикою вирішення цього питання є співпраця з дорадчими службами (Савченко). Рисунком 1 наведені напрями консультування дорадчими службами станом на кінець 2020 року [1; 2; 5].

У зв'язку з військовим станом в Україні реєстри сільськогосподарських дорадчих служб, сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників не оприлюднюють нові дані [1; 2], проте найімовірніше, що натеper структура напрямів консультування приблизно така ж. Отже, сьогодні напрями консультування дорадчих служб спрямовані безпосередньо на сільськогосподарське господарство, що не відповідає потребам мультифункціональності малих агропідприємств.

Структура розподілу напрямів дорадчих послуг свідчить, що найбільша частка з них

спеціалізується в галузі «Економіка» (майже половина – 48%). Друге місце за чисельністю посідають фахівці напряму «Агрономія» (19%). Далі за зменшенням представлені консультанти напрямів «Правознавство» (6%), «Розвиток сільських територій» (5,4%), «Маркетинг» (3,8%), «Облік і аудит» (3,1%) та «Захист рослин» (2,7%). Сукупна частка фахівців, що надають підтримку в інших, менш поширених напрямах діяльності (кількість яких перевищує 10), є незначною та становить менше 2%. Викликає серйозне занепокоєння, на нашу думку, недостатня кількість дорадників, що консультують екологічну та соціальну сфери. Крім того, напрями консультування не враховують мультифункціональність сільського господарства.

Рисунком 2 систематизовано основні напрями мультифункціональності малих агропідприємств в залежності від функціонального спрямування (відповідно до Цілей сталого розвитку: економічна, екологічна, соціальна).

Незважаючи на економічну природу створення і функціонування малого агробізнесу, стратегічною метою його функціонування є формування умов для реалізації цілей сільського сталого розвитку, забезпечення життєдіяльності сільського населення, реалізації природоохоронних заходів, збереження біорізноманіття тощо. Критерієм загального призначення або ефективності виконання соціальної функції мультифункціонального агробізнесу є збереження та примноження потенціалу сільських територій. Відповідно, є

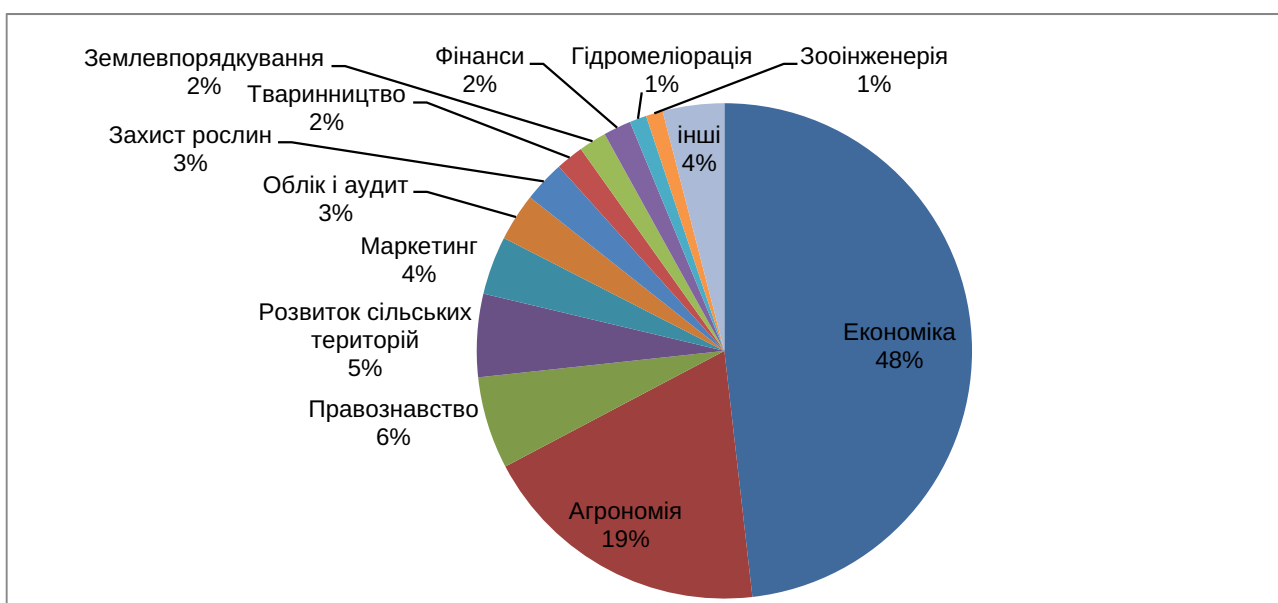
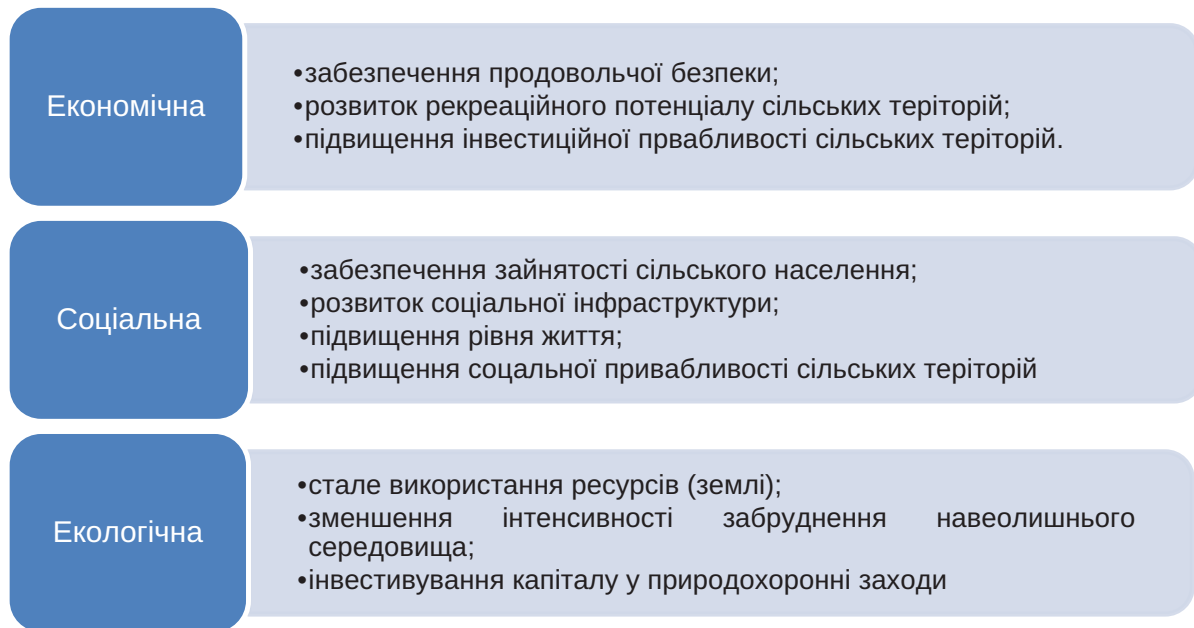

Рис. 1. Структура напрямів консультування сертифікованими дорадниками

Джерело: розроблено авторами на підставі [1; 2; 5]

Рис. 2. Мультифункціональність малих аграрних підприємств як основа забезпечення сталого сільського розвитку (синтез економічних, соціальних та екологічних аспектів)

Джерело: розроблено авторами на підставі [16]

необхідним розширення напрямів консультування дорадчими службами у контексті мультифункціональності малих агропідприємств.

Висновки. Малі агропідприємства є моделлю, що забезпечують збереження сільських територій та сільської поселенської мережі; їх комплексний сталий розвиток; сприяють збереженню біорізноманіття.

Сьогодні важливим напрямом оптимізації дорадчої діяльності є розширення напрямів консультування відповідно до мультифункціональності малих агропідприємств. Необхідно, щоб дорадчі послуги охоплювали

не тільки питання сільськогосподарського виробництва, але й інші сфери, такі як сільський туризм, екскурсії, дегустації, організація мастер-класів тощо. Реалізувати це можливо шляхом залучення до надання дорадчих послуг науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Такий підхід дозволить залучати експертів з різних галузей та забезпечити комплексний підхід.

Напрямами подальших досліджень є наукове обґрунтування, організаційне та методичне забезпечення дорадчої діяльності у контексті розвитку фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Реєстр сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/file-storage/reestr-silskogospodarskih-doradnikiv-i-ekspertiv-doradnikiv>. (дата звернення: 25.11.2024).
2. Реєстр сільськогосподарських дорадчих служб. URL: <https://surl.li/spkkyum> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Савченко В., Кононенко Л. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № 14. С. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>
4. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.11.2024).
5. Саяпін С. П. Розвиток сільськогосподарського дорадництва на основі цифрової трансформації: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03. м. Київ, 2021. 189 с.
6. Сергієнко, О. Маркетплейси як напрямок маркетингової підтримки розвитку мультифункціональних аграрних підприємств в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2024, 334(5), 288–294. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-42>
7. Cardillo, C., Cimino, O., De Rosa, M., & Francescone, M. . The evolution of multifunctional agriculture in Italy. *Sustainability*, 2023, 15(14), 11403. <https://doi.org/10.3390/su151411403>

8. Cole, S. A., & Fernando, A. N. 'Mobile'izing agricultural advice technology adoption diffusion and sustainability. *The Economic Journal*, 2021, 131(633), 192–219. <https://doi.org/10.1093/ej/ueaa084>
9. Hodbod, J., Barreteau, O., Allen, C., & Magda, D. Managing adaptively for multifunctionality in agricultural systems. *Journal of environmental management*, 2016, 183, 379–388. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2016.05.064>
10. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Savchenko, V., Kononenko, L., Gai, O., & Kononenko, S. Sustainable Rural Development in the Context of the Implementation of Digital Technologies and Nanotechnology in Education and Business. *Nanotechnology Perceptions*, 2024, 297–323. DOI: <https://doi.org/10.62441/nano-ntp.v20iS8.25>
11. Ma, W., McKay, A., Rahut, D. B., & Sonobe, T. An introduction to rural and agricultural development in the digital age. *Review of development economics*, 2023, 27(3), 1273–1286. <https://doi.org/10.1111/rode.13025>
12. Mizik, T. Climate-smart agriculture on small-scale farms: A systematic literature review. *Agronomy*, 2021, 11(6), 1096. <https://doi.org/10.3390/agronomy11061096>
13. Nyarko, D. A., & Kozári, J. Information and communication technologies (ICTs) usage among agricultural extension officers and its impact on extension delivery in Ghana. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 2021, 20(3), 164–172.
14. Sabii, I. Choosing a Model of the Agrarian Structure of Ukraine as a Foundation for Comprehensive Sustainable Rural Development. *Ekonomika APK*, 2021, 28(9), 82–90. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>
15. Steinke, J., Van Etten, J., Müller, A., Ortiz-Crespo, B., van de Gevel, J., Silvestri, S., & Priebe, J. Tapping the full potential of the digital revolution for agricultural extension: an emerging innovation agenda. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 2021, 19 (5-6), 549–565. <https://doi.org/10.1080/14735903.2020.1738754>
16. Zinchuk T, Kutsmus N, Prokopchuk O, Lagodiienko V, Nych T, Naumko Y. Multifunctionality of Agriculture in the Reality of Globalization Crisis. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2021;22(1):51-59. doi:10.12912/27197050/132094.

REFERENCES:

1. Reiestr silskohospodarskykh doradnykiv i ekspertiv-doradnykiv [Register of agricultural advisors and expert advisors]. Available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/file-storage/reiestr-silskogospodarskih-doradnykiv-i-ekspertiv-doradnykiv>. (accessed October 25, 2024).
2. Reiestr silskohospodarskykh doradnykh sluzhb [Register of agricultural advisory services] Available at: <https://surl.li/spkym> (accessed October 25, 2024)
3. Savchenko V. & Kononenko L. (2022) Optyimizatsiia funktsionuvannia malykh silskohospodarskykh pidpriemstv u konteksti spivpratsi z rehionalnymy doradchymy sluzhbyamy [Optimizing the functioning of small agricultural enterprises in the context of cooperation with regional advisory services]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika - Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, no. (14), pp. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>
4. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed October 25, 2024)
5. Saiapin S. P. (2021) Rozvytok silskohospodarskoho doradnytstva na osnovi tsyfrovoi transformatsii [Development of agricultural advisory services based on digital transformation]. Kyiv, p. 189.
6. Serhiienko, O. (2024). Marketpleisy yak napriamok marketynhovoï pidtrymky rozvytku multyfunksionalnykh ahrarnykh pidpriemstv v Ukraini [Marketplaces as a direction of marketing support for the development of multifunctional agricultural enterprises in Ukraine]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 334(5), 288–294. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-42>
7. Cardillo, C., Cimino, O., De Rosa, M., & Francescone, M. (2023). The evolution of multifunctional agriculture in Italy. *Sustainability*, 15(14), 11403. <https://doi.org/10.3390/su151411403>
8. Cole, S. A., & Fernando, A. N. (2021). 'Mobile'izing agricultural advice technology adoption diffusion and sustainability. *The Economic Journal*, 131(633), 192–219. <https://doi.org/10.1093/ej/ueaa084>
9. Hodbod, J., Barreteau, O., Allen, C., & Magda, D. (2016). Managing adaptively for multifunctionality in agricultural systems. *Journal of environmental management*, 183, 379–388. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2016.05.064>
10. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Savchenko, V., Kononenko, L., Gai, O., & Kononenko, S. (2024). Sustainable Rural Development in the Context of the Implementation of Digital Technologies and Nanotechnology in Education and Business. *Nanotechnology Perceptions*, 297–323. DOI: <https://doi.org/10.62441/nano-ntp.v20iS8.25>
11. Ma, W., McKay, A., Rahut, D. B., & Sonobe, T. (2023). An introduction to rural and agricultural development in the digital age. *Review of development economics*, 27(3), 1273–1286. <https://doi.org/10.1111/rode.13025>

12. Mizik, T. (2021). Climate-smart agriculture on small-scale farms: A systematic literature review. *Agronomy*, 11(6), 1096. <https://doi.org/10.3390/agronomy11061096>
13. Nyarko, D. A., & Kozári, J. (2021). Information and communication technologies (ICTs) usage among agricultural extension officers and its impact on extension delivery in Ghana. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 20(3), 164–172.
14. Sabii, I. (2021). Choosing a Model of the Agrarian Structure of Ukraine as a Foundation for Comprehensive Sustainable Rural Development. *Ekonomika APK*, 28(9), 82–90. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>
15. Steinke, J., Van Etten, J., Müller, A., Ortiz-Crespo, B., van de Gevel, J., Silvestri, S., & Priebe, J. (2021). Tapping the full potential of the digital revolution for agricultural extension: an emerging innovation agenda. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 19(5-6), 549–565. <https://doi.org/10.1080/14735903.2020.1738754>
16. Zinchuk T, Kutsmus N, Prokopchuk O, Lagodiienko V, Nych T, Naumko Y. Multifunctionality of Agriculture in the Reality of Globalization Crisis. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2021;22(1):51-59. doi:10.12912/27197050/132094.